

Verdt å vite om barn og kunst

Hvordan formidler man kunst best til barn? Hvor kan man dra for å oppleve kunst i en form barn liker? Hva kan barn lære av kunst?

Tekst: Mette Dybwad Torstensen

Foto: G. S. Eliassen, DKS Sandefjord / Scanpix / Henie Onstad Kunstsenter

I boken *Formidling av kunst til barn og unge* av Arne Marius Samuelsen hevder forfatteren at det ikke er snakk om å ha de "riktige" svarene, men å vekke undringen og nysgjerrigheten hos barna når voksne skal formidle kunst til barn. Kunst er nettopp et felt som det ikke fins klare, endelige svar på.

Norsk kulturråd gjennomførte i 1999-2003 et forsøksprosjekt med kunstformidling rettet mot småbarn fra null til tre år; *Klangfuglkunst for de minste*. Man kom frem til fire viktige faktorer for vellykket kunstformidling til barn: Kommunikasjonen barn/kunstner; Passende rom; Gjenkjennelse og Overraskelse. Prosjektleder Ellen Os har gjort seg følgende tanker om barn *har glede av å oppleve kunst*:

- Barn har glede av kunst, og i øyeblikket har opplevelsen betydning. Men det er typisk for vårt samfunn at man krever en synlig reaksjon fra barna for å legitimere kunstopplevelsen. Det handler om hva vi ønsker å bringe videre til våre barn.

Guri Lorentzen Østbye har skrevet boken *Barn + kunst = danning, fabulering og filosofering i kunstmøter*, hvor hun blant annet tar for seg flere møter mellom barn og kunst. Hun viser til tre kunstformidlingsstrategier:

- Det første er undervisningen, hvor man tar for seg verker fra kunsthistorien eller kunstnere. Deretter har du den reflekterende samtalen, der barn tegner, synger, filosoferer eller dramatiserer i møte med kunsten. Til slutt er det formen der kunstnere henvender seg eksklusivt til barna, og trekker dem inn i skapelsen av verket. Kunstproduktet er da ikke ferdig i utgangspunktet, men blir til i samspillet mellom kunstneren og barna.

"Kunst er en fugl. Et vakkert bilde er av meg og lillebroren min."

Mari, 4 år

Det internasjonale Barnekunstmuseet i Lille Frøens vei i Oslo er en av kulturaktørene som tar barn og kunst på alvor: Museet ble etablert i 1986 av Stiftelsen Barnas Historie, Kunst og Kultur; Filmkunstner Rafael Goldin og hans kone Alla står bak museets idé og unike samling. Museets grunnleggende funksjoner er å samle, bevare og formidle barnekunst fra hele verden. Museet betrakter barnas kunst som et viktig element i vår menneskelige kultur. Barnas egne meninger presenteres i skiftende utstillinger; nøye utvalgt etter de samme kvalitetskrav som i voksnes kunstmuseer. Hver søndag er det aktiviteter på verkstedet ledet av en kunstner:

"Barn er et folk, sier man. Men et folk eksisterer ikke uten kultur. Barn er et folk som hører fremtiden til. Og da må dette folk ha rett til sitt eget språk, sin egen kultur, sin kunst og sin historie", skrev Goldin.

Med barn på kunstmuseene

Munch-museet og Astrup Fearnley museet:

De fleste store kunstmuseene i landet har opplegg for barn i alle aldre. Den kulturelle skolesekken (DKS) samarbeider med de nasjonale museene, der skoleklasser og barnehager tilbys gratis omvisninger og undervisningsopplegg. Flere museer, som Nasjonalmuseet for kunst, har også verksted/atelier for de yngre. På Munch-museet i Oslo har man i samarbeid med DKS for eksempel arrangert grafikkurs for barn, og maleverkstedet *Munch og Ekspresjonismen* blir holdt for 5. klassinger. Private kan, mot en liten sum, feire bursdagen sin i Munch-museet med omvisning og bursdagskake med Skrik-motivet. Man kan også leie barneverksted hvor man klipper og maler sin egen bursdagskrone eller en Munch-uro.

Det privateide Astrup Fearnley museet i Oslo har barnekunstkлубben RASMUS for barn fra 5-10 år. Barna inviteres i to aldersgrupper en lørdag i måneden for en kunstopplevelse og dialogbasert formidling med utgangspunkt i barnas inntrykk. På hjemmesidene til museet legges dessuten barnas tegninger ut på RASMUS-utstillingen.

"Kunst er bilder. Et vakkert bilde er en sommerfugl som er vakker. Hvis det er et hjerte, som er gull inni, det er vakkert."

Irma, 5 år

Galleri F-15:

Østfold fylkesgalleri, Galleri F-15 i Moss, har hovedsatsning på barn og unge fra barnehager til videregående elever i samarbeid med Den kulturelle skolesekken. Galleriets skiftende utstillinger er utgangspunktet.

- Like før jul hadde vi en utstilling med portretter av Lars Fiske, der elever fra videregående laget portretter på papirposer som vi tok på oss og fotograferte. Vi reflekterte rundt dette at ansikter er noe vi leser med en gang, men med disse posene kunne vi skifte roller og ansikter; forteller formidlingsansvarlig Guro Dyvesveen.

- For de yngre barna velger vi ofte ett verk. Våren 2008 hadde vi for eksempel en installasjonsutstilling. Kunstneren Monica Winter plasserte en seng i et mørklagt rom, malte psykedeliske malerier på veggene og la blomster og glitter på gulvet. Det ble en spesiell stemning. Etter å ha snakket om denne installasjonen, laget barna blomster med glitter på. Vi har også et eget barnegalleri. Barna syntes det er utrolig stas og spennende å signere og datere kunstverkene sine og henge de opp. Konsentrasjonsnivået er høyt i verkstedet, dette tar de på alvor.

- Hva er det viktigste når dere skal formidle kunst til barn?

- Samtalen, uten tvil. Det er viktig å ikke gi svarene, men først snakke om hva de ser, og heller stille spørsmål. Så finner man svarene sammen, og kanskje gir litt informasjon på slutten. Barn er ofte lettere å prate med enn voksne. Vi ønsker at de skal bli vant med kunst og sette ord på det. Med de aller minste er det assosiasjoner som er i fokus. Mange barn kommer tilbake. Det morsomme er at de husker helt andre ting enn det vi prøvde å formidle.

"Kunst kan være mange forskjellige ting, for eksempel malerier og bilder som noen har laget. Kunst kan være statuer. Forskjellige ting. Kunst kan være alt. Hva som er et vakkert bilde er et dumt spørsmål. Det er personlig, det forandres fra person til person. Jeg synes at kattebilder er vakre."

Ylva, 10 år

Henie Onstad Kunstsenter:

Ida Strøm-Larsen er formidlingsansvarlig ved Henie Onstad Kunstsenter i Bærum. I 2009 vil de satse stort på barnefamilieene med blant annet en kunstfestival i februar; *Elleville dager* i sommer og barneomvisning hver søndag.

- *Kunstløpet* varer i perioden 7.-22. februar og er en barne- og familiefestival med avis, rebuser, støyverksted, kortfilmfestival med barnevennlige filmer; en samtale med en kurator; rebusløp i skulpturparken og besøk i Marianne Selsjords interaktive installasjon *Lystens Hage* der barn kan komme inn i kunstverket. Hver søndag gjennom hele året vil vi ha barneverksted. Barn mellom 2-6 år kan komme klokken 11.30-12.30, og de eldre barna opp til 14 år fra klokken 13-14.30. De minste må være sammen med foreldre. Vi har først en timinutters samtale foran ett verk. Så gjør vi en oppgave direkte knyttet til utstillingen i vårt verksted. For eksempel åpner vi nå en utstilling med Håkon Blekens kullarbeider; så da blir det naturlig at barna jobber med kull. De eldre barna får en kort omvisning med foreldrene, og mens foreldrene fortsetter med guiden, jobber barna i verkstedet.

"Kunst det er det var et vanskelig spørsmål. Kunst er kunst det. Det er voksne og barn som lager noe. Hvis man er kjent kan en strek være kunst."

Sara, 10 år

- Hvordan formidler man kunst best til barn?

- Barn er egentlig som voksne, en gruppe med enkeltpersoner, og som med voksne, ønsker vi et tilbud til forskjellige typer barn. Noen liker å lage musikk, andre lytte, noen liker å se, andre vil skape selv, noen liker farger og andre liker former. Det er ikke én måte å formidle kunst til barna. Det som kanskje skiller barna fra de voksne er at deres konsentrasjonstid er kortere, så ti minutter foran et verk er mer enn nok.

- Hva er tilbakemeldingene fra barnefamilieene?

- De fleste syntes det er spennende. For barn som ikke liker fotball er det ikke så mange tilbud, så vi har opplevd stor interesse fra engasjerte barn og foreldre.

Barnas Bergen

Bergen kommune har også satset stort på barn. 15 barnehager er med i det treårige pilotprosjektet *Den kulturelle bæremøisen*, der barn under skolealder skal møte kunst og kunstnere. I juni i år vil man stille ut resultatet av de mange kunstprosjektene på Barnas Hus i Bergen. Huset vil også arrangere flere barnevennlige kunstutstillinger; som sansestillingen *Inn i skogen* for de aller minste, som er åpent for barnefamilier lørdagene i februar.

- Dette er et nybrottsarbeid, inspirert av Den kulturelle skolesekken. Prosjektet er todelt; barna skal møte kunsten på de profesjonelle kunstarene og kunstnerne inviteres til barnehagene. Man ønsker å finne ut hvordan barn leser kunst, hva som er god kunst for barn og hva barna bruker kunsten til, forteller prosjektleder Greta Evjen. Det har vært mange møter innen visuell kunst, drama og musikk.

- Vibeke Harild og Anne Ree har for eksempel under tittelen *Rød Vind* fokusert på en skulptur av Arnold Haukeland og hatt dramatisering rundt skulptu-

ren, lek og filosofering. Deretter har barna laget en skulptur og malt bilder i røde nyanser. Filosof Anders Peter Petersen har også vært med hele veien, og vi har utgitt en museumsguide for barn ved Bergen Kunstmuseum; *Kunst på alle kanter*, som også gir barnet, sammen med en voksen, gratis evighetsbillett til museet.

- Hva er dine erfaringer om barn og kunst?

- Barn er individualister; så det er viktig å være kreativ og variert i hva som velges ut av profesjonelle møter og hvordan disse blir formidlet. Vi jobber etter slagordet *kommunikasjonen er kunsten*. Kunstnere må oppøve barnefaglig kompetanse og barnehagene må utvikle kunstfaglig forståelse. De fleste kunstmøtene skjer innen samtidskunsten. Den er åpen i sin tolkning, og gir rom for flere svar og mye undring.

"Kunst er bilder, fotografier, tegninger, glass, lys, lysestaker og flasker."

Sivert, 13 år

En kunstner som formidler til barn

Billedkunstneren Kirsten Karla Reckeweg har vært med i Den kulturelle bæremøisen siden oppstarten for 2,5 år siden, og har lang erfaring med kunstformidling til barn.

- Jeg er opptatt av at man ikke må glemme de minste. Selv om du ikke får den samme tilbakemeldingen som fra større barn, er det opplevelsen av kunst der og da som er gøy. Med de minste er det viktig å leke og fokusere på det sanselige og mindre på fakta og hodet. Når jeg skal besøke en barnehage bestemmer enten jeg eller personalet et tema. Vi setter også en ramme og et mål, men den må være fleksibel og ha rom for barnas spontanitet underveis. I barnehagen Akrobaten hadde vi et prosjekt med utgangspunkt i geometri i kunsten, Bauhaus-tiden og kunstneren Kandinsky. De minste laget former med kroppene i rommet, eller med fingrene. De ble også introdusert for lerret, og erfarte at et papir kan krølles, men ikke et lerret. Man kan tromme på et lerret, og det føles annerledes å ta på. Alle fikk også et eget lerret til å male på.

Reckeweg understreker at barn trenger forberedelse på det som skal skje.

- Noen barn er rett på, andre trenger tid. Derfor rigger jeg meg ofte til i en krok, er "kunstner" og tilgjengelig for spørsmål dagen før kunstmøtet. Ofte kommer barna bort og vil male de samme formene som meg. Jeg har på forhånd tegnet enkle former på ark de kan farge; andre snur arket og dikter selv. Dette blir en indirekte kunstformidling, der barna er nysgjerrige, og selv tar initiativet.

- Hva kan barn lære av kunst?

- Jeg er opptatt av å utfordre barn litt. I vår media- og zappekultur er konsentrasjonsevnen dårligere og dårligere. Slike evner vil jeg vekke med kunst. Hvor lenge kan barn male med én farge eller bruke én form? *Nå er jeg sliten*, kan de si. Da vet jeg at jeg har utfordret konsentrasjonsevnen deres litt.

- Hvordan er det for deg som kunstner å møte barn?

- Barn er ikke preget av vanlige høflighetsfraser: Hvis de ikke liker tingene mine, eller syntes det er kjedelig, sier de det. Barn plukker opp helt andre ting i bildene mine enn voksne, med mye friere assosiasjoner. Barnas tilbakemeldinger utfordrer også meg som kunstner, og endrer mine perspektiver:

Når voksne skal formidle kunst, har hun et par råd:

- Man må formidle med lekenhet og glede uten så stramme rammer. På et kunstmuseum kan det lett bli mange "ikke-lov-til-det-regler" som å ikke skrike, løpe eller ta på bildene. Fokuser heller på det som er lov og forklar heller *hvorfor* man ikke kan ta på bildet. Velg ut 2-3 verker der dere kan snakke om hva dere ser og tenker; fremfor å gå gjennom alle de store rommene. Det kan lett virke skremmende på mange barn.

Kunst kan også utfordre grenser for barn, mener Reckeweg.

- Under Barnas kulturhelg i 2008 hadde jeg en malenperformance i Byparken Bergen der barna fikk lov til å bruke meg som lerret. Det var mange som nølte, og måtte ha bekræftelse på at det virkelig var lov! Vanligvis er det jo kun lov å male på ark, ikke på de voksne. Det er jo dette kunst ofte handler om; å bryte grenser og sprengte rammer. Barn spør alltid *hvorfor det*, og vil vite mer. Kunstnere utforsker også verden med sine materialer; så i grunnen er kunstnere og barn ganske like.